DOI: https://doi.org/10.31392/NZ-udu-167.2026.03
УДК 37.091.2:355.01:34

Вилков Сергій Валентинович
доктор юридичних наук, старший викладач кафедри педагогіки педагогічного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгомановам
https://orcid.org/0000-0003-0328-9957
e-mail: aoappu@gmail.com

ІНТЕГРАЦІЯ ПРАВОВОЇ, ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ОБОРОННОЇ ОСВІТИ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА «ЗАХИСТУ УКРАЇНИ»

У статті порушується актуальна проблема модернізації системи професійної підготовки майбутніх викладачів предмета «Захист України» в умовах активної трансформації освітнього простору та сучасних безпекових викликів. Наголошується на необхідності відходу від фрагментарного викладання розрізнених дисциплін та переходу до системної інтеграції правової, громадянської та оборонної освіти. Такий підхід зумовлений стратегічним курсом нашої держави на євроатлантичну інтеграцію, впровадженням стандартів НАТО в освітню сферу та гострою суспільною потребою у формуванні національно свідомої молоді, готової до захисту Батьківщини. Метою дослідження є теоретико-методологічне обґрунтування концептуальних засад зазначеної інтеграції задля ефективного формування професійних компетентностей майбутніх педагогів. У процесі наукового пошуку глибоко проаналізовано вітчизняний та зарубіжний досвід щодо розуміння сутності правових систем, розвитку громадянського суспільства й забезпечення національної безпеки. Зважаючи на це, виокремлено низку ключових методологічних підходів до підготовки фахівців, серед яких провідними визначено комплексний, діяльнісно-компетентнісний, інноваційний, трансформаційний, особистісно-розвивальний, а також принципи професіоналізації та неперервності навчання. Доведено, що традиційні форми проведення занять втрачають свою ефективність, поступаючись місцем інтерактивним методам, передовим цифровим технологіям та симуляційному моделюванню. Обґрунтовано, що поєднання безпекових, законодавчих і патріотичних складових у єдиний процес дає змогу підготувати фахівця нового формату. Такий викладач не лише бездоганно володіє необхідними військово-прикладними навичками, але й вирізняється високим рівнем правової культури, гнучким мисленням та здатністю виховувати у здобувачів освіти соціальну відповідальність. Зроблено висновок, що запропонована інтегративна модель створює прогресивне освітнє середовище, яке цілком відповідає замовленню держави. Перспективи подальших наукових розвідок убачаються у розробленні цілісної практичної моделі такої інтеграції та експериментальному підтвердженні її дієвості.

Ключові слова: *правова освіта, громадянська відповідальність, викладач «Захисту України», професійна підготовка, компетентнісний підхід, національно-патріотичне виховання.*

Одним із основних напрямів трансформації економіки України на даному етапі є подальше реформування системи освіти, спрямоване на підготовку конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно діяти в умовах сучасних безпекових викликів. У цьому контексті особливої актуальності набуває

інтрегація правової, громадської та оборонної освіти у підготовці майбутнього викладача «Захисту України», що забезпечує формування у здобувачів освіти ціннісного світогляду, високого рівня правової культури, громадської відповідальності та готовності до захисту держави.

Це передбачає формування патріотичної особистості, здатної захищати державу, шляхом впровадження стандартів НАТО, оновлення програм підготовки викладачів, орієнтованих на національну безпеку. Орієнтуючись на стратегічний курс України щодо інтеграції до НАТО, необхідно вивчати та адаптувати міжнародний досвід у сфері вищої педагогічної освіти. Враховуючи, що стандарти НАТО базуються на компетентнісному підході, впровадженні інноваційних освітніх технологій, посиленні практичної складової підготовки, а також використанні симуляційного навчання й моделювання реальних бойових ситуацій, особливого значення набуває їх імплементація в національну систему освіти [8, с. 1100].

Така інтеграція дає змогу створити сучасну модель підготовки викладачів, які здатні забезпечити якісну та практичну військову підготовку молоді, взаємосумісну з євроатлантичними стандартами.

Огляд та аналіз сучасного стану наукової розробленості проблеми у вітчизняній і зарубіжній літературі свідчить, що питання інтеграції правової, громадянської та оборонної освіти у системі професійної підготовки педагогічних кадрів набуває все більшої значимості.

Аналіз сучасної літератури показує активний інтерес до інтеграції правових систем, євроінтеграції та гармонізації законодавства. Провідними вітчизняними та зарубіжними дослідниками цієї проблематики є П. М. Рабинович [18], М. І. Козюбра [6], О. В. Петришин [16], А. М. Колодій [7], О. В. Скрипнюк [21], Ю. М. Тодика, [10], а також зарубіжні вчені, зокрема правознавці ЄС [4].

Основні напрями досліджень охоплюють теоретичні засади інтеграції правових систем та загальні закономірності їх взаємодії. Значна увага приділяється порівняльному правознавству, процесам інтеграції та впливу глобалізації на розвиток права. У цьому контексті суттєвий внесок зробили Л. А. Луць, яка застосовує системний підхід, та Ю. О. Тихомиров, що розглядає правову систему як нормативний масив. Також важливими є праці М. В. Цвіка, О. В. Петришина, В. Д. Ткаченка та інших дослідників.

З позицій системно-структурного підходу правову систему досліджує Л. А. Луць. Науковиця розглядає її як цілісну, структурно впорядковану сукупність взаємодій між суб'єктами права, що регулюються нормами права та іншими правовими засобами. Така система забезпечує досягнення правопорядку, який є необхідною умовою функціонування соціальної системи. Особливу увагу дослідниця приділяє тому, що ключовим елементом правової системи виступають саме суб'єкти права [13, с. 11-12].

Водночас Ю. О. Тихомиров розглядає правову систему з нормативної точки зору. На його думку, правова система держави – це структурно впорядкований масив нормативних актів, який формується, функціонує та

розвивається на основі загальних принципів. У її межах можна виділити цілі та принципи права, порядок правотворчості, закони й підзаконні нормативні акти, акти місцевого самоврядування, визнані міжнародні норми, а також внутрішні системні зв'язки та співвідношення між правовими елементами [24, с. 45].

Питання класифікації правових систем за різними критеріями ґрунтовно досліджуються провідними українськими науковцями, зокрема М. В. Цвіком, О. В. Петришиним, В. Д. Ткаченком та іншими. Вони є відомими фахівцями у сфері теорії держави і права та порівняльного правознавства. У своїх працях учені пропонують системний підхід до класифікації правових систем, виділяючи основні правові сім'ї, зокрема романо-германську, англо-американську, релігійну та традиційну [24].

Окремо слід відзначити наукові розробки С. Драгічі [26], який аналізує розвиток правових систем у контексті європейської інтеграції.

Таким чином, взаємодія правових систем у сучасній правовій доктрині досліджується комплексно та всебічно, з урахуванням впливу глобалізаційних процесів на систему права України. Указані автори приділяють увагу як теоретичним засадам цього явища, так і практичним проблемам, що виникають у процесі гармонізації національного правового поля.

Серед українських науковців питанням громадянської освіти займаються О. П. Дем'янчук [3], С. Ф. Клепко [5], О. І. Пометун [17], О. В. Сухомлинська [23] та ін. Поняття «громадянське суспільство» у сучасній науковій літературі тлумачиться неоднозначно, що дає змогу виділити кілька основних підходів до його розуміння [11].

Перш за все, громадянське суспільство розглядається як сукупність вільних індивідів та їх об'єднань, добровільно утворених з метою реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина, а також задоволення політичних, економічних та соціально-культурних інтересів. Такий підхід відображено в працях А. Ф. Колодій, Н. В. Морозової, О. М. Орлової та інших дослідників [19].

Інший підхід спрямований на розуміння громадянського суспільства як певного етапу суспільного розвитку, що характеризується відповідним рівнем політичної, економічної та соціально-культурної зрілості. У цьому контексті громадянське суспільство постає як показник розвитку демократії та суспільних відносин, що відображено в працях Реймонда Арона, Джона Кіна, Карла Поппера тощо [22].

Третій підхід визначає громадянське суспільство як сукупність соціальних відносин поза державою, тобто як окремий соціальний простір, у якому індивіди об'єднуються в різні громадські структури та організації та виступають як автономні суб'єкти. Таке тлумачення типове для наукових поглядів Р. А. Даля, Д. М. Жовтуна, А. К. Уледова та інших [2].

Національні інтереси є ключовими цілями держави та визначають шляхи їх досягнення. В Україні вони формуються на основі потреб народу, його історичного досвіду, традицій і ціннісних орієнтирів. Саме національні інтереси визначають стратегічний напрям внутрішньої та зовнішньої політики держави,

будучи спрямованими на збереження суверенітету, забезпечення безпеки та сталий розвиток країни.

Проблематика національної безпеки й оборони є предметом дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, зокрема І. С. Руснака, Е. М. Лисицина, В. П. Горбуліна, М. І. Нещадима, В. М. Телеліма, Ю. М. Литвинова, Д. В. Галіна, В. І. Осьодла, О. Ф. Хміляра та інших. Також науковці звертають увагу на міждисциплінарний підхід, що передбачає інтеграцію знань із права, історії, безпеки життєдіяльності та військової підготовки. Це дає змогу створити цілісну модель підготовки майбутнього викладача [1].

Підсумовуючи вище зазначене, можна з'ясувати, що сучасний стан дослідження інтеграції правової, громадянської та оборонної освіти майбутніх викладачів «Захисту України» характеризується пошуком нових підходів, однак бракує цілісної моделі, що забезпечує системність, міждисциплінарність і практичну спрямованість навчання.

Основна увага зосереджена на трансформаціях освіти в умовах воєнного стану, розвитку національно-патріотичного виховання, військово-прикладних компетентностей і правової підготовки. Водночас правові аспекти часто розглядаються фрагментарно, переважно в межах спеціалізованої підготовки, що зумовлює потребу в розробленні комплексних методичних систем для забезпечення єдності правової, громадянської та оборонної підготовки майбутніх викладачів відповідно до сучасних викликів.

Метою статті є теоретико-методологічне обґрунтування інтеграції правової, громадянської та оборонної освіти у системі професійної підготовки майбутніх викладачів предмета «Захист України», а також визначення концептуальних підходів до формування їхніх професійних компетентностей в умовах трансформації сучасного освітнього простору.

Професійна підготовка майбутніх викладачів «Захисту України» є не лише процесом засвоєння знань і формування практичних умінь, а й базовим етапом становлення особистості педагога, здатного ефективно діяти в умовах сучасних безпекових викликів. Сьогоднішні реалії вимагають не лише високої професійної компетентності, а й гнучкого мислення, уміння приймати рішення у складних ситуаціях та формувати у здобувачів громадянську відповідальність і готовність до захисту держави. У контексті трансформації освітнього простору та посилення ролі національно-патріотичного виховання важливим є вдосконалення теоретико-методологічних засад інтеграції правової, громадянської та оборонної освіти у системі підготовки майбутніх викладачів. Наразі, підготовка майбутніх викладачів «Захисту України» обґрунтовується на основних законодавчих актах України, зокрема Конституції України, Законах «Про національну безпеку України», «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про військовий обов'язок і військову службу», а також численних підзаконних нормативних актах і наказах Міністерства оборони. Ключове значення має система державних стандартів освіти, яка передбачає основні вимоги до рівня

підготовки майбутніх викладачів та організації освітнього процесу [8, с. 1100].

Заклади вищої освіти сектору безпеки і оборони України вже здійснюють реформування освітнього процесу відповідно до сучасних стандартів, однак нормативно-правове забезпечення професійної підготовки майбутніх викладачів «Захисту України» потребує подальшого вдосконалення. У контексті євроінтеграційного курсу України особливого значення набуває модернізація системи освіти, спрямована на підвищення її якості, конкурентоспроможності та відповідності європейським підходам. У той же час інтеграційні процеси супроводжуються необхідністю подолання накопичених проблем трансформаційного періоду та забезпечення ефективного розвитку освітньої сфери в умовах сучасних викликів [25, с. 356].

На нашу думку. підвищення рівня підготовки майбутніх викладачів «Захисту України» зумовлює потребу в зміщенні акцентів із традиційних форм навчання на інноваційні методи та способи організації освітнього процесу. Сьогодні істотно знижується функціональна значущість і привабливість традиційної організації освітнього процесу для здобувачів освіти. Постає нагальна потреба в розумінні зміни сутності організації процесу набуття знань та практичних навичок майбутньої професії. Важливо викликати інтерес до предмета вивчення майбутнього фаху й перетворити аудиторію на активних учасників. Як наслідок, виникає проблема активізації освітнього процесу, особливо за умов дистанційного навчання в період пандемії та воєнного стану. Розв'язання цієї проблеми базується на використанні інтерактивних методів, що забезпечуватимуть дієвий зв'язок не лише між викладачем і здобувачем, а й між самими здобувачами.

Для пошуку моделі методичної компетентності потрібен також аналіз теоретико-методологічних засад компетентнісного підходу, який в освіті виник як відповідь на потреби суспільства знань і виклики глобалізації. Він зміщує акцент із засвоєння знань на формування здатності ефективно діяти у різних життєвих ситуаціях. Теоретичні основи підходу були закладені у працях Дж. Дьюї, Д. Равена [27] набули особливого поширення на початку XXI ст.

Теоретичні засади компетентнісного підходу:

1. Орієнтація на результат: компетентність розуміється як інтегрована здатність, що поєднує знання, вміння, навички та ціннісні установки. Дослідники визначають цю компетентність як здатність мобілізувати набуті знання та досвід у конкретній ситуації [12; 20].

2. Функціональна спрямованість: на відміну від традиційних знань, компетентності мають практичну спрямованість. О. Овчарук [15] наголошує, що компетентність «проявляється у діяльності та може бути виміряна через результативність».

3. Контекстуальність: компетентності виявляються та формуються у

конкретних життєвих ситуаціях. Н. Морзе [14] доводить, що «ефективність компетентнісного підходу безпосередньо залежить від автентичності навчальних ситуацій».

Компетентнісний підхід є методологічною основою сучасної освіти, що забезпечує орієнтацію на практично значущі результати навчання. Українські дослідники здійснили вагомий внесок в адаптацію світового досвіду до національного освітнього контексту, а емпіричні дослідження підтверджують його ефективність у формуванні практично орієнтованих знань і вмінь.

Отже, інтеграція правової, громадянської та оборонної освіти у підготовці майбутніх викладачів «Захисту України» ґрунтується на поєднанні безпекових, законодавчих і патріотичних складових та реалізується через систему теоретико-методологічних і концептуальних підходів. Узгодження цих підходів забезпечує формування цілісної системи професійних компетентностей, здатних відповідати сучасним викликам трансформації освітнього простору.

Для узагальнення основних підходів до формування професійних компетентностей у межах зазначеної інтеграції подано наступну таблицю 1:

Таблиця 1

Теоретико-методологічні та концептуальні підходи до формування професійних компетентностей

№	*Підхід*	*Зміст*	*Результат у формуванні компетентностей*
1	Комплексний	Інтеграція правової, громадянської та оборонної складових в єдиний освітній процес.	Формування цілісного фахівця з безпековим, правовим і громадянським мисленням
2	Діяльнісно-компетентнісний	Орієнтація на практичну підготовку та розвиток навичок реагування на загрози	Розвиток професійних і прикладних компетентностей
3	Інноваційний	Використання цифрових технологій та сучасних освітніх інструментів	Підвищення цифрової грамотності та ефективності навчання
4	Трансформаційний	Адаптація змісту освіти до умов воєнних і безпекових викликів	Готовність діяти в умовах невизначеності
5	Особистісно-розвивальний (навчання через розвиток)	Орієнтація на формування правової культури та цінностей	Формування відповідального громадянина й педагога
6	Професіоналізаційний	Спеціалізована підготовка викладачів «Захисту України»	Готовність до викладацької та методичної діяльності
7	Принцип неперервності	Безперервний професійний розвиток і підвищення кваліфікації	Постійне оновлення компетентностей відповідно до вимог часу

Сучасний етап розвитку компетентнісного підходу характеризується його інтеграцією з цифровізацією освіти, глобалізаційними процесами та викликами постпандемічної ери. Освіта є ключовим соціальним інститутом, через який формуються та передаються правові, громадянські й оборонні

цінності, необхідні для розвитку суспільства та зміцнення національної безпеки. Система професійної підготовки майбутніх викладачів «Захисту України» спрямована на цілеспрямоване формування фахівців, здатних забезпечувати підготовку молодого покоління до життя в умовах сучасних безпекових викликів. Визначення цілей і змісту такої підготовки потребує врахування соціального замовлення держави, що відображає потребу у формуванні громадянської відповідальності, правової культури та оборонної свідомості. Водночас національні освітні системи, зберігаючи свої особливості, поступово інтегруються у світовий освітній простір, що зумовлює необхідність гармонізації підходів до підготовки педагогічних кадрів у сфері безпеки та оборони [9].

Концептуальні підходи до формування професійних компетентностей передбачають навчання через розвиток правової культури та ціннісних орієнтацій, професіоналізацію підготовки майбутніх викладачів «Захисту України» на основі сучасних методичних моделей, а також принцип неперервної освіти як умову постійного вдосконалення професійної майстерності.

Узагальнено, запропонована модель підготовки забезпечує створення сучасного освітнього середовища, що відповідає вимогам часу та сприяє формуванню національно свідомого, компетентного та професійно підготовленого викладача.

Висновки. Інтеграція правової, громадянської та оборонної освіти у підготовці майбутнього вчителя з предмета «Захист України» є важливою умовою формування його професійної компетентності. Це забезпечує інтеграцію правових знань, громадянських цінностей та оборонних навичок у єдину комплексну систему підготовки фахівця.

Такий підхід сприяє формуванню викладача, здатного ефективно здійснювати освітню діяльність в умовах сучасних безпекових викликів, розвивати у здобувачів освіти правову культуру, громадянську відповідальність і готовність до захисту держави.

Загалом, інтеграція зазначених складових підвищує якість професійної підготовки та забезпечує формування сучасного педагога, орієнтованого на потреби трансформації освітнього простору України.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробленні цілісної моделі інтеграції правової, громадянської та оборонної освіти, удосконаленні змісту професійної підготовки майбутніх викладачів «Захисту України», а також у впровадженні інноваційних та цифрових освітніх технологій для формування їхніх професійних компетентностей в умовах сучасних безпекових викликів.

Використана література:

1. Брижатий Є. Військова освіта в контексті національної безпеки та оборони: сучасний підхід. *Військова освіта,* 1 (41), 2020. С. 35-45.

2. Горбань Ю. О. Інформаційна війна проти України та засоби її ведення. *Вісник нац. академії держ. управління. Інформаційні технології*, 2015. Вип. 1. С. 136-141.
3. Дем'янчук О. П. Теорія і практика громадянської освіти: світовий досвід. *Наукові записки НаУКМА. Політичні науки*, 2001. Т. 19. С. 64-69.
4. Кириченко Ю. В. Актуальні проблеми конституційно-правового регулювання прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні в контексті європейського досвіду : монографія. Київ : «Центр учбової літератури», 2017. 540 с.
5. Клепко С. Ф. Громадянська освіта: необхідні утопії. *Наукові записки НаУКМА. Політичні науки*, 2002. Т. 20. С. 61-65.
6. Козюбра М. І. Правознавство, наука, методологія: еволюція підходів до їхніх взаємозв'язків. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. Київ : Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2018. Т. 1. С. 3-8.
7. Колодій А. М. Демократія, верховенство права та права людини у контексті європейської інтеграції України. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. Київ : НАУ-друк, 2008. № 2. С. 33-38.
8. Кольца А. Є. Нормативно-правове забезпечення професійної підготовки курсантів у секторах безпеки і оборони України. *Актуальні питання нормативно-правового забезпечення, роботи з персоналом та стратегічні комунікації у діяльності складових сектору безпеки і оборони України* : зб. тез доп. ІІ Міжнар. наук.-практ. конф. Нац. акад. Нац. гвардії України (20 берез. 2025 р.). Харків, 2025. С. 1100-1102.
9. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. 112 с. URL : https://www.studmed.ru/ovcharuk-ov-kompetentnsniy-pdhd-u-suchasny-osvtsvtoviy-dosvd-ta-ukrayinsk-perspektivi_144b23ce718.html
10. Конституційне право України : підручник / за ред.: Ю. М. Тодики, В. С. Журавського. Київ : Вид. Дім «Ін Юре», 2002. 544 с. URL : http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/39
11. Кравчинська Т. С. Формування громадянської компетентності педагога нової української школи. *Вісник післядипломної освіти. Серія «Педагогічні науки»*, Вип. 8 (37), 2018. С. 74-88. DOI : https://doi.org/10.32405/2218-7650-76
12. Луговий В. І. Оцінювання компетентностей: теорія і практика. *Педагогіка і психологія*. 2018. № 2. С. 34-45.
13. Луць Л. А. Європейські міждержавні правові системи: загальнотеоретична характеристика : автореф. дис. … д-ра юрид. наук. Київ, 2005. 32 с.
14. Морзе Н. В. Компетентнісний підхід у вищій освіті України. *Вища освіта України*. 2016. № 3. С. 56-62.
15. Овчарук О. В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ : КІС, 2009. 280 с.
16. Петришин О. В., Кагановська Т. Є., Передерій О. С. Трансформація в Україні правової культури суспільства під впливом процесів європейської інтеграції. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2022. Т. 29. № 3. С. 89-107.
17. Пометун О. І. Формування громадянської компетентності: погляд з позиції сучасної педагогічної науки. *Вісник програм шкільних обмінів*, 2005. № 23. С. 18-24.
18. Рабинович П. М. Теорія держави і права : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2001. 176 с.
19. Рзаєв П. А. Наукові підходи до визначення змісту терміна «громадянське суспільство». *Молодий вчений*, 2014. № 6(09). С. 186-189.
20. Сисоєва С. О. Теорія і практика компетентнісного підходу в освіті. Харків : Вид-во ХНПУ, 2012. 320 с.
21. Скрипнюк О. В. Конституційне право України : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Вид. Дім «Ін Юре», 2010. 672 с.
22. Соляр С. Громадянське суспільство: загальнотеоретичні підходи до визначення. *Вісник Академії правових наук України*, 2013. № 1. С. 271-279.
23. Сухомлинська О. Ідеї громадянськості і школа України. *Шлях освіти*, 1999. № 4. С. 20-25.
24. Цвік М. В., Петришин О. В., Ткаченко В. Д. Теорія держави і права : підручник. Харків : Право, 2011. 656 с.

25. Яценко Л. Д. Сучасні виклики системі освіти в умовах цифровізації. Освіта України в умовах воєнного стану: управління, цифровізація, євроінтеграційні аспекти : зб. тез доп. IV Міжнар. наук.-практ. конф.[Електронне видання]. Київ : ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 2022. С. 356-359.
26. Drăghici S. Examination of comparative law on the formation of the Romano-Germanic family law // Central and Eastern European Online Library (CEEOL). 2023. URL : https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1026607
27. Raven J. Competence in Modern Society: Its Identification, Development and Release. London : H. K. Lewis, 2018. 315 p.

R e f e r e n c e s :

1. Bryzhatyi Ye. (2020). Viiskova osvita v konteksti natsionalnoi bezpeky ta oborony: suchasnyi pidkhid [Military education in the context of national security and defense: a modern approach]. *Viiskova osvita*, 1(41). S. 35-45 [in Ukrainian].
2. Horban Yu. O. (2015). Informatsiina viina proty Ukrainy ta zasoby yii vedennia [Information war against Ukraine and the means of waging it]. *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia. Informatsiini tekhnolohii*, Vyp. 1. S. 136-141 [in Ukrainian].
3. Demianchuk O. P. (2001). Teoriia i praktyka hromadianskoi osvity: svitovyi dosvid [Theory and practice of civic education: world experience]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Politychni nauky*, 19. S. 64-69 [in Ukrainian].
4. Kyrychenko Yu. V. (2017). Aktualni problemy konstytutsiino-pravovoho rehuliuvannia prav, svobod ta oboviaziv liudyny i hromadianyna v Ukraini v konteksti yevropeiskoho dosvidu [Current problems of constitutional and legal regulation of human and citizen rights, freedoms and obligations in Ukraine in the context of European experience] : monografiya. Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury. 540 s. [in Ukrainian].
5. Klepko S. F. (2002). Hromadianska osvita: neobkhidni utopii [Civic education: necessary utopias]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Politychni nauky*, 20. S. 61-65 [in Ukrainian].
6. Koziubra M. I. (2018). Pravoznavstvo, nauka, metodolohiia: evoliutsiia pidkhodiv do yikhnikh vzaiemozviazkiv [Law, science, methodology: the evolution of approaches to their interrelationships]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Yurydychni nauky*, 1. S. 3-8 [in Ukrainian].
7. Kolodii A. M. (2008). Demokratiia, verkhovenstvo prava ta prava liudyny u konteksti yevropeiskoi intehratsii Ukrainy [Democracy, the rule of law and human rights in the context of Ukraine's European integration]. *Yurydychnyi visnyk. Povitriane i kosmichne pravo*, 2. S. 33-38 [in Ukrainian].
8. Koltsa A. Ye. (2025). Normatyvno-pravove zabezpechennia profesiinoi pidhotovky kursantiv u sektorakh bezpeky i oborony Ukrainy [Regulatory and legal support for professional training of cadets in the security and defense sectors of Ukraine]. *Aktualni pytannia normatyvno-pravovoho zabezpechennia, roboty z personalom ta stratehichni komunikatsii u diialnosti skladovykh sektoru bezpeky i oborony Ukrainy* : zb. tez dop. II Mizhnar. nauk.-prakt. konf. Nats. akad. Nats. hvardii Ukrainy (20 berez. 2025 r.). Kharkiv. S. 1100-1102 [in Ukrainian].
9. Ovcharuk O. V. (Ed.). (2004). Kompetentnisnyi pidkhid u suchasnii osviti: svitovyi dosvid ta ukrainski perspektyvy. [Competency-based approach in modern education: world experience and Ukrainian prospects]. Kyiv : K.I.S. 112 s. URL : https://www.studmed.ru/ovcharuk-ov-kompetentnsniy-pdhd-u-suchasny-osvtsvtoviy-dosvd-ta-ukrayinsk-perspektivi_144b23ce718.html [in Ukrainian].
10. Todyka Yu. M., Zhuravskyi V. S. (Eds.). (2002). Konstytutsiine pravo Ukrainy [Constitutional law of Ukraine] : pidruchnyk. Kyiv : In Yure. 544 s.[in Ukrainian].
11. Kravchynska T. S. (2018). Formuvannia hromadianskoi kompetentnosti pedahoha novoi ukrainskoi shkoly [Formation of civic competence of a teacher of the New Ukrainian School]. *Visnyk pisliadyplomnoi osvity. Pedahohichni nauky*, 8(37). S. 74-88. DOI : https://doi.org/10.32405/2218-7650-76 [in Ukrainian].
12. Luhovyi V. I. (2018). Otsiniuvannia kompetentnostei: teoriia i praktyka [Assessment of competencies: theory and practice]. *Pedahohika i psykholohiia*, 2. S. 34-45 [in Ukrainian].
13. Luts L. A. (2005). Yevropeiski mizhderzhavni pravovi systemy: zahalnoteoretychna kharakterystyka [European interstate legal systems: general theoretical characteristics] : avtoref. dys. … d-ra yuryd. nauk . Kyiv. 32 s. [in Ukrainian].
14. Morze N. V. (2016). Kompetentnisnyi pidkhid u vyshchii osviti Ukrainy [Competence approach in higher education of Ukraine]. *Vyshcha osvita Ukrainy*, 3. S. 56-62 [in Ukrainian].

15. Ovcharuk O. V. (2009). Kompetentnisnyi pidkhid u suchasnii osviti: svitovyi dosvid ta ukrainski perspektyvy. [Competency-based approach in modern education: world experience and Ukrainian prospects]. Kyiv : KIS. 280 s. [in Ukrainian].
16. Petryshyn O. V., Kahanovska T. Ye., Perederii O. S. (2022). Transformatsiia v Ukraini pravovoi kultury suspilstva pid vplyvom protsesiv yevropeiskoi intehratsii [Transformation of legal culture of society under European integration processes]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*, 29(3). S. 89-107 [in Ukrainian].
17. Pometun O. I. (2005). Formuvannia hromadianskoi kompetentnosti: pohliad z pozytsii suchasnoi pedahohichnoi nauky [Formation of civic competence: modern pedagogical view]. *Visnyk prohram shkilnykh obminiv*, 23. S. 18-24 [in Ukrainian].
18. Rabinovych P. M. (2001). Teoriia derzhavy i prava [Theory of State and Law] : navch. posib. Kyiv : Yurinkom Inter. 186 s. [in Ukrainian].
19. Rzaiev P. A. (2014). Naukovi pidkhody do vyznachennia zmistu termina «hromadianske suspilstvo» [Scientific approaches to defining "civil society"]. *Molodyi vchenyi*, 6(09). S. 186-189 [in Ukrainian].
20. Sysoieva S. O. (2012). Teoriia i praktyka kompetentnisnoho pidkhodu v osviti. [Theory and practice of the competency-based approach in education]. Kharkiv : KhNPU. 320 s.[in Ukrainian].
21. Skrypniuk O. V. (2010). Konstytutsiine pravo Ukrainy [Constitutional law of Ukraine] : pidruch. dlia stud. vyshch. navch. zakl. Kyiv : In Yure. 672 s.[in Ukrainian].
22. Soliar S. (2013). Hromadianske suspilstvo: zahalnoteoretychni pidkhody do vyznachennia [Civil society: theoretical approaches]. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy*, 1. S. 271-279 [in Ukrainian].
23. Sukhomlynska O. (1999). Idei hromadianskosti i shkola Ukrainy [Ideas of citizenship and school in Ukraine]. *Shliakh osvity*, 4. S. 20-25. [in Ukrainian].
24. Tsvik M. V., Petryshyn O. V., Tkachenko V. D. (2011). Teoriia derzhavy i prava [Theory of State and Law] : pidruchnyk. Kharkiv : Pravo. 656 s. [in Ukrainian].
25. Yatsenko L. D. (2022). Suchasni vyklyky systemi osvity v umovakh tsyfrovizatsii [Modern challenges to the education system in the context of digitalization] // Osvita Ukrainy v umovakh voiennoho stanu: upravlinnia, tsyfrovizatsiia, yevrointehratsiini aspekty : zb. tez dop. IV Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Kyiv, 25 zhovt. 2022 r.) [Elektronne vydannia]. Kyiv : DNU «Instytut osvitnoi analityky». S. 356-359 [in Ukrainian].
26. Drăghici S. (2023). Examination of comparative law on the formation of the Romano-Germanic family law. Central and Eastern European Online Library (CEEOL). 2023. URL : https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1026607 [in English].
27. Raven J. (2018). Competence in Modern Society: Its Identification, Development and Release. London : H. K. Lewis. 315 p. [in English].

S. Vilkov. Integration of legal, civic and defense education in the training of future teachers of «defense of Ukraine».

The article addresses the pressing issue of modernizing the professional training system for future teachers of the "Defense of Ukraine" subject amid the active transformation of the educational landscape and contemporary security challenges. It emphasizes the need to move away from the fragmented teaching of separate disciplines and transition to a systemic integration of legal, civic, and defense education. This approach is driven by the state's strategic course toward Euro-Atlantic integration, the implementation of NATO standards within the educational sphere, and the acute societal need to cultivate a nationally conscious youth ready to defend their homeland. The purpose of the study is to provide a theoretical and methodological substantiation of the conceptual foundations for this integration, aiming to effectively develop the professional competencies of future educators. The research thoroughly analyzes domestic and foreign experiences regarding the understanding of legal systems, the development of civil society, and the provision of national security. Based on this analysis, several key methodological approaches to specialist training have been identified. The leading ones include the comprehensive, activity– and competency-based, innovative, transformational, and personal-developmental approaches, alongside the principles of professionalization and continuous learning. The study demonstrates that traditional teaching formats are losing their efficacy, giving way to interactive methods, advanced digital technologies, and simulation modeling. It is substantiated that merging security, legislative, and patriotic components into a single cohesive process enables the preparation of a new type of specialist. Such an educator not only possesses

impeccable applied military skills but is also distinguished by a high level of legal culture, flexible thinking, and the capacity to instill social responsibility in their students. It is concluded that the proposed integrative model fosters a progressive educational environment that fully aligns with the demands of the state. Prospects for further scientific inquiry include the development of a comprehensive practical model for such integration and the experimental verification of its effectiveness.

Keywords: *legal education, civic responsibility, teacher of «Defense of Ukraine», professional training, competency-based approach, national-patriotic education.*

Дата першого надходження рукопису до видання: 31.03.2026

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 10.04.2026

Дата публікації: 30.04.2026